

Mardin (Türkiye) Geofitleri Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma

Mehmet Maruf BALOS¹, Hasan AKAN², Musa GEÇİT³

^{1,2}Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, 63300, Haliliye/Şanhurfa, ²Nur Mahallesi Kamu Caddesi, Buluş Apt, 47200 Artuklu/Mardin/Türkiye

¹<https://orcid.org/0000-0002-9590-5237>, ²<https://orcid.org/0000-0002-3033-4349>, ³<https://orcid.org/0000-0002-6653-1352>

✉: hakan@harran.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, 2019-2021 yıllarında Mardin'in 9 ilçesine bağlı 18 farklı yerleşim yeri gezilmiş ve toplam 61 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Yörede Kürt, Türk, Arap, Süryani gibi farklı etnik gruplar olduğundan, farklı kültürel gruplardan kişiler seçilerek etnobotanik içerikli görüşmeler yapılmıştır. 18-85 yaş arasındaki kaynak kişilerle görüşmeler sağlanmış, farklı eğitim düzeyleri ve farklı yaş grupları tercih edilmiştir. Yapılan etnobotanik araştırmada 18 familya ve 28 cinse ait 61 geofit taksonun etnobotanik özellikleri tespit edilmiştir. Familya bazında en fazla kullanım Amaryllidaceae (13), Iridaceae (12), Araceae (7); cins bazında ise en fazla kullanım; *Allium* (10), *Iris* (6) ve *Crocus* (4) olarak belirlenmiştir.

Botanik

Araştırma Makalesi

Makale Tarihçesi

Geliş Tarihi : 29.07.2021

Kabul Tarihi : 28.10.2021

Anahtar Kelimeler

Etnobotanik

Geofit

Geleneksel kullanım

Mardin

Şifalı bitkiler

An Ethnobotanical Research on Geophytes of Mardin (Turkey)

ABSTRACT

In this study, 18 different settlements in 9 districts of Mardin were visited in 2019-2021 and a total of 61 informants were interviewed. Since there are different ethnic groups such as Kurds, Turks, Arabs and Assyrians in the region, the information was consulted from the informants of different cultures. Interviews were made with informants between the ages of 18-80, different education levels and different age groups were preferred. Ethnobotanical characteristics of 61 geophytic taxa belonging to 18 families and 27 genus were determined in the ethnobotanical research. The highest usage on the basis of family is Amaryllidaceae (13), Iridaceae (12), Araceae (7); on the basis of the genus with the highest number of taxa; *Allium* (10), *Iris* (6) and *Crocus* (4).

Botanic

Research Article

Article History

Received : 29.07.2021

Accepted : 28.10.2021

Keywords

Ethnobotany

Geophyte

Mardin

Medicinal plants

Traditional use

Atıf Şekli: Balos MM, Akan H, Geçit M 2022. Mardin (Türkiye) Geofitleri Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma. KSÜ Tarım ve Doğa Derg 25 (6): 1287-1304. <https://doi.org/10.18016/ksutarimdog.vi.976110>

To Cite : Balos MM, Akan H, Geçit M 2022. An Ethnobotanical Research on Geophytes of Mardin (Turkey). KSU J. Agric Nat 25 (6): 1287-1304. <https://doi.org/10.18016/ksutarimdog.vi.976110>

GİRİŞ

Türkiye, doğal bitkiler açısından dünyanın en zengin ülkelerinden birisidir. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler) kitabına göre; Türkiye'de 167 familya, 1320 cins ve bu cinslere ait toplam 11707 takson bulunmaktadır. Taksonlardan 3649'u Türkiye için endemiktir (Ekim ve ark., 2000; Güner ve ark., 2012). Geofitler; metamorfoza uğramış gövdeleri toprak altında olan, olumsuz çevre koşullarına dayanıklı, soğanlı, yumrulu, korumlu ve rizomlu bitkilere verilen addır (Akan ve ark., 2005; Seyidoğlu, 2009; Demir ve Eker, 2015). Geofit (Geophyta), latince bir kelime olup "yer" anlamına gelen "geo" ile bitki anlamına gelen "phyta" kelimelerinin

birleşmesiyle meydana gelmiş ve "yer bitkileri, gizli bitkiler" anlamına gelen bir kelimedir (Şekil 1).

Süs, gıda ve ilaç sektörü başta olmak üzere çok farklı kullanım alanlarını barındıran geofitler; Türkiye'nin floristik zenginliğinde de oldukça önemli bir konuma sahiptir (Ekim, 1991; Başköşe ve ark., 2013; Sargın ve ark., 2013; Avcu ve ark. 2016; Çeneli ve Selvi, 2019). Türkiye Florasında, 100'ü tohumuz geofit, 1000-1200'ü dikotiledon geofit, 200-250 civarında petaloid olmayan monokotiledon geofit ve yaklaşık 1000 civarında petaloid monokotiledon geofit taksonu bulunmaktadır (Demir ve Eker, 2015). Şekil 1'de Türkiye florasında yetişen bazı geofit bitkiler ve toprak altı organları örnek olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Bazı geofitlerde toprakaltı yapılar A-*Iris gatesii* Foster rizomu, B-*Sternbergia clusiana* (Ker Gawl.) Ker Gawl. ex Spreng. soğanı, C-*Crocus cancellatus* Herb kormu, D-*Colchicum kotschy* Boiss. kormu, E-*Biarum bovei* Blume yumrusu

Figure 1. Some Geophytes in underground structures, A- rhizome of *Iris gatesii*, B-Bulb of *Sternbergia clusiana*, C-Cormus of *Crocus cancellatus*, D- Cormus of *Colchicum kotschy*, E-Tuber of *Biarum bovei*

Etnobotanik, bitkiler ve insanlar arasındaki ilişkiyi inceleyen disiplinler arası bir alandır (Balick ve Cox, 1996; Ertuğ, 2014). İlk kez 1895 yılında Amerikalı botanikçi John William Harshberger tarafından Aborjinler'in kullandığı bitkiler ile ilgili bir çalışmada kullanılmıştır (De Albuquerque ve ark., 2005). Etnobotanik sözcüğünün anlamı, 100 yıldan günümüze kadar giderek genişlemiştir. İnsanların bitkilerden somut ya da soyut şekillerde yararlanmaları, hatta etrafındaki bitkilere sadece isim vermiş olmaları bile etnobotanik konusuna girmiştir (Ertuğ, 2005). Etnobotanik araştırmalar, deneme yanılma yoluyla edinilmiş, nesilden nesile aktararak günümüze ulaşmıştır (Sadıkoğlu, 1998).

İlkçağlardan günümüze insanoğlu kendi yöresinde bulunan bitkilerden farklı amaçlarla ve çeşitli şekillerde faydalanmıştır. Yabani bitkiler, besin hammaddesi olarak kullanımı yanında, baharat ve içecek olarak iştah açıcı, sindirimi kolaylaştırıcı, hastalıkları tedavi edici olarak da kullanılmıştır (Özer ve ark., 2004).

Mardin sınırları içerisinde farklı habitatların, yeryüzü şekillerinin, çeşitli yükseltilerin ve mikroklima özelliği gösteren kesimlerin olması floristik zenginliğin varlığına işaret etmektedir. Bu zenginliğin belirtisi olarak ülkemiz araştırmacıları

tarafından çeşitli etnobotanik çalışmalar da yapılmıştır (Arasan, 2014; Fırat, 2015; Demirci Kayıran ve Özkan, 2017; Babacan ve Eker, 2017; Akgül ve ark., 2018; Kılıç, 2019; Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019; Ayaz, 2020; Eksik, 2020; Demirci Kayıran ve Özhatay, 2020; Kılıç ve ark., 2020, Yeşil ve İnal, 2021, Yıldırım ve ark., 2021).

Bu çalışmada; 1) Mardin'de doğal yayılış gösteren geofitlerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi ve kültürel bilgilerin gelecek kuşaklara taşınması, 2) geofit bitkilerin farklı etnik gruplar tarafından kullanım biçimleri, 3) bitki türlerine verilen yöresel isimlerin belirlenmesi ve 4) Türkiye'nin etnobotanik bilgi birikimine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Alan seçimi ve özellikleri

Mardin, kültürel açıdan çok zengin bir yere sahip olduğundan dolayı geleneksel bitki kullanımının da fazla olacağı düşüncesiyle araştırma yapılmaya değer bulunmuştur.

Araştırma alanı seçilen Mardin (Şekil 2); Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan çok kültürlü bir ildir. Tarih boyunca farklı etnik çeşitliliği ve birden fazla dini bünyesinde bulundurmış, günümüzde de halen bir hoşgörü medeniyetinin önemli şehirlerinden biri olarak bilinmektedir (Demir, 2010). Yüzölçümü 8891 km²'dir. Bulunduğu koordinatlar 39°56'-42°54' doğu boylamları ve 36°55'-38°51' kuzey enlemleridir. Davis'in kareleme (Grid) sistemine göre C8 karesinde yer almaktadır (Davis, 1965-1985). Denizden yüksekliği yaklaşık 1.083 metredir (Şekil 2). Mardin il topraklarının %52'si dağlarla %32'si platolarla ve %25'i ovalarla kaplıdır. Dağlar çoğunlukla doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Mardin'in %18.57'si orman-çalılıkları ve %10.26 oranında doğal çayırılık alanlar bulunur. İklimsel açıdan Mardin, Akdeniz iklimi ile karasal iklimin ortak özelliklerini taşımaktadır (Mercan ve Arpağ, 2020). Bölgede hâkim olan genel bitki örtüsü steptir. Floristik kompozisyon açısından değerlendirildiğinde; Poaceae ve Fabaceae familyaları ön plana çıkmaktadır (Demir, 2010; Aydın, 2019).

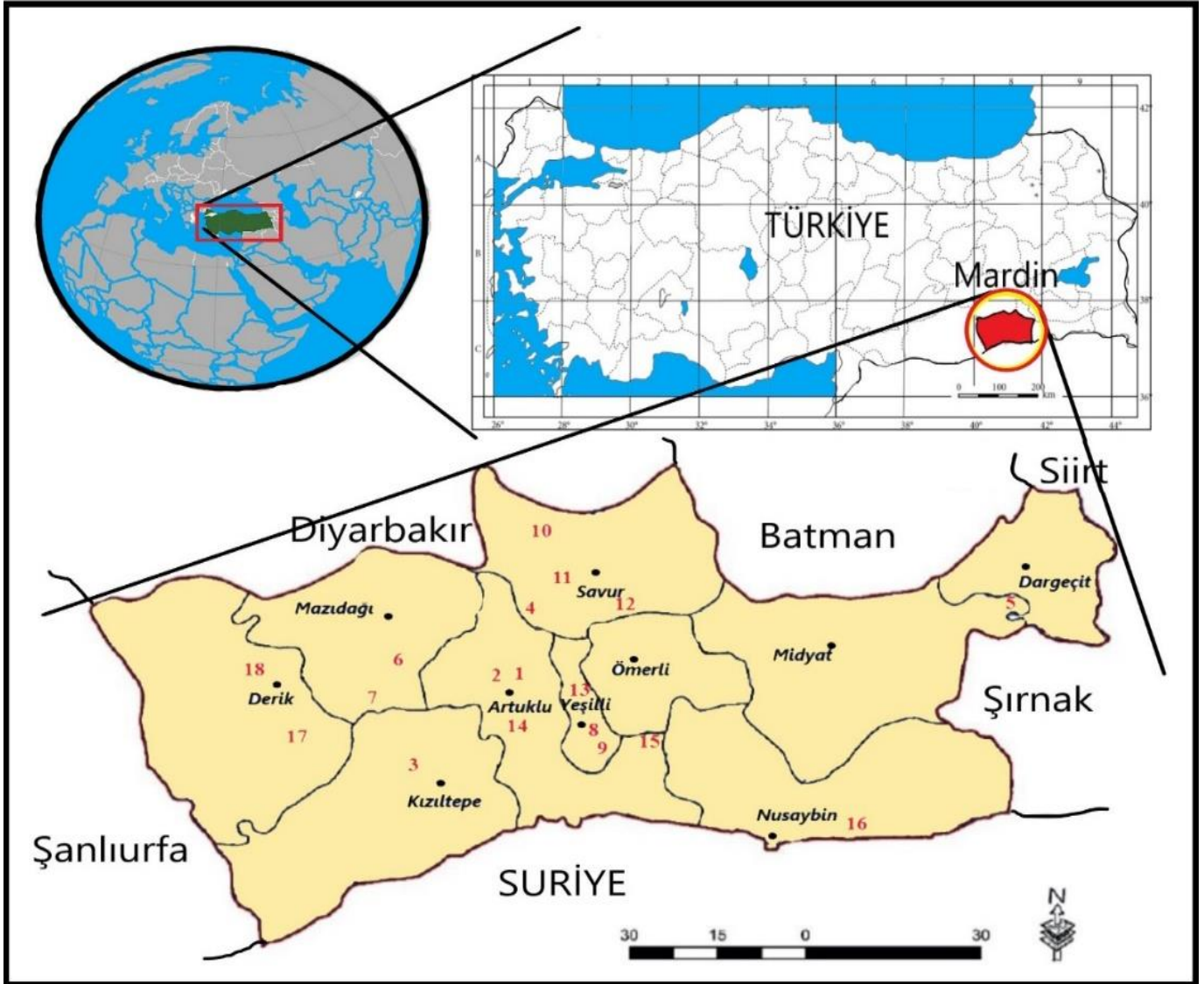
Bitki örneklerinin değerlendirilmesi

Çalışma materyalini 2019-2021 yılları arasında Mardin ilinde gerçekleştirilen etnobotanik araştırmalarda halkın kullandığı geofit örnekleri oluşturmaktadır. Toplanan bitki örnekleri, lokaliteleri ile birlikte gerekli arazi kayıtları yazılarak numaralandıktan sonra herbaryum materyali haline getirilmiş, toplayıcı numarası ile Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Herbaryumu (HARRAN)'nda muhafaza altına alınmıştır.

Bitkilerin teşhisinde temel kaynak olarak Türkiye ve Ege Adaları Florası (Davis, 1965-1985; Davis ve ark.,

1988; Güner ve ark., 2000), Resimli Türkiye Florası (Güner ve ark., 2018), Irak Florası (Townsend and Guest, 1985), İran Florası (Rechinger, 1990), Suriye, Filistin ve Sina Florası (Post ve Dinsmore, 1933) ve

floristik revizyon çalışmalarından yararlanılmıştır (Genç, 2010; Koçyiğit, 2010; Ekşi, 2012; Fritsch ve Abbasi, 2013; Eker ve ark., 2014; Uysal ve ark., 2014; Tekşen ve Erkul 2015; Eroğlu, 2020).

Şekil 2. Araştırma alanı; 1-Artuklu- Çağlar (Dazerke), 2-Artuklu Hamzabey (Zınnar), 3- Kızıltepe-Yüceli (Hursanavi), 4- Savur-Yeşilalan (Barman), 5- Midyat-Danışman (Herabreş), 6- Mazıdağı-Cevizli (Cevzat), 7- Mazıdağı-Konur (Şebe), 8- Yeşilli-Bülbül (Binebil), 9- Yeşilli-Sancar (Tuhube), 10-Savur- Evkuran (Dersilav), 11-Savur-Başkavak (Ahmediye), 12-Savur-Kayatepe (Mineyzi), 13-Yeşilli-Kabala, 14-Artuklu-Merkez, 15- Artuklu-Yaydere (Kurdise), 16- Nusaybin-Tepealtı (Tılakub), 17-Derik- Değirmenli (Susık), 18-Derik-Merkez

Figure 2. Study area; 1-Artuklu- Çağlar (Dazerke), 2-Artuklu Hamzabey (Zınnar), 3- Kızıltepe-Yüceli (Hursanavi), 4- Savur-Yeşilalan (Barman), 5- Midyat-Danışman (Herabreş), 6- Mazıdağı-Cevizli (Cevzat), 7- Mazıdağı-Konur (Şebe), 8- Yeşilli-Bülbül (Binebil), 9- Yeşilli-Sancar (Tuhube), 10-Savur- Evkuran (Dersilav), 11-Savur- Başkavak (Ahmediye), 12-Savur-Kayatepe (Mineyzi), 13-Yeşilli-Kabala, 14-Artuklu-Centre, 15- Artuklu-Yaydere (Kurdise), 16- Nusaybin-Tepealtı (Tılakub), 17- Derik- Değirmenli (Susık), 18-Derik-Centre

Türkçe bitki isimleri ve bitki yazar isimlerinin yazımında "Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler) (Güner, 2012)" adlı eser baz alınmıştır. Yöre insanların kendine özgü kullandıkları yöresel bitki isimleri orijinal haliyle kayıt edilmiştir.

Kaynak kişilerin seçimi

Tespit edilen bitki örneklerinin geleneksel bilgi kullanımları daha önceden hazırlanmış etnobotanik bilgi formlarına işlenmiştir (Çizelge 1). Kaynak kişilere bitkinin yerel ismi, kullanım amacı,

kullanılan kısmı ve kullanım şekli sorulmuştur. Ayrıca, yüz yüze görüşmeler ile yarı yapılandırılmış ve katılımlı gözlem tekniği kullanılarak görüşmeler sağlanmıştır (Şekil 3 A-B)

Çizelge 1. Etnobotanik bilgi formu

Table 1. Ethnobotanical information sheet

Bilgiyi kaydedenin adı-soyadı:.....			
Tarih:.....			
Görüşme yapılan kişinin adı-soyadı:			
Cinsiyeti:			
Mesleği:			
Eğitim durumu:			
Yaşı:			
Yaşadığı yer:			
Adres:			
Kullanılan Geofitlere İlişkin Alınan Bilgiler:			
Bitkinin Adı	Kullanılan kısmı	Neler Yapılır? (İlaç/ börek/ salata/kavurma gibi)	Nasıl hazırlanır?

Şekil 3. Kaynak kişilerle yüz yüze görüşme A) Yüceli mahallesi B) Artuklu mahallesi

Figure 3. Face-to-face meeting with the interview people A) Yüceli neighborhood B) Artuklu neighborhood

Yörede Kürt, Türk, Arap, Süryani gibi farklı kültürel (etnik, dini) gruplardaki kaynak kişilerin bilgilerine başvurulmuştur. 18-85 yaş arasındaki kaynak kişilerle görüşmeler sağlanmıştır. Ayrıca, farklı eğitim düzeyleri ve farklı yaş grupları tercih edilmiştir. Bu bağlamda 9 ilçeye bağlı 18 farklı kırsal yerleşim alanında (mahalle / köy) 61 kaynak kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Etnobotanik özelliği olan bazı taksonların görselleri Şekil 4'te verilmiştir.

Sonuçların Değerlendirilmesi

UV (Use Value) veya Kullanım değeri (KD) değeri bölgede iyi bilinen türler arasındaki bağıntıyı göstermektedir. $UV = U/N$ ile formüle edilmektedir. UV: Başvurulan türlerin kullanım değeri, U: Tür başına düşen atıf sayısı, N: Bilgilendirici sayısı (Trotter ve Logan, 2019).

Bulgularda etnobotanik özelliği olan bitkiler ailesine göre, aileye altında da cins sırasına göre alfabetik olarak verilmiştir.

Şekil 4. A- *Sternbergia vernalis*, B- *Crocus cancellatus* subsp. *damascenus*, C- *Geranium tuberosum*, D- *Arum rupicola* yaprağı, E- *Arum rupicola* yaprağından sarma yapımı, F- *Arum rupicola* yaprak ve saplarından çorba yapımı

Figure 1. A- *Sternbergia vernalis*, B- *Crocus cancellatus* subsp. *damascenus*, C- *Geranium tuberosum*, D- Leaf of *Arum rupicola*, E- Wrapping from *Arum rupicola* leaf, F- Making soup from the leaves and stems of *Arum rupicola*

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma alanından tespit edilen bitkilerin geleneksel kullanım amaçları ve kullanım şekilleri Çizelge 2'de alfabetik sıraya göre verilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Mardin ili genelinde 3 yıllık süreçte yapılan arazi çalışmaları sonucunda, halkın kullandığı geofitler; 18 familyaya bağlı 28 cinse ait toplam 61 takson olarak tespit edilmiştir. Bunların 27'si soğan, 17'si yumru, 9'u rizom ve 8'i korm'dur.

Takson sayısı açısından en çok kullanımına rastlanan familyalar sırasıyla; Amaryllidaceae (13), Iridaceae (12), Araceae (8), Asparagaceae (5), Liliaceae (3) ve Asteraceae (3) şeklindeyken en fazla kullanımı olan cinsler *Allium* (10), *Iris* (6), *Crocus* (4) ve *Eminium* (3), *Biarum* (3), *Ornithogalum* (3), *Sternbergia* (3) ve *Scorzonera* (3)'dür (Şekil 5).

Araştırma alanındaki kaynak kişilerin yaş ortalaması 45'dir. Görüşme yapılan kaynak kişilerden 50 yaş üstü oranı %38'dir. Çalışmada, görüşme yapılan kaynak kişilerin %22'si kadın, %78'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Bilgisinden yararlanan kaynak kişiler genellikle ileri yaşta olup eğitim durumları nisbeten genç nesile göre düşüktür. Araştırma alanındaki kaynak kişiler, 18-39, 40-50, 51-64 ve 65 üstü olarak sınıflandırılmıştır (Şekil 6A).

Çizelge 2. Bitkilerin geleneksel kullanım amaçları ve kullanım şekilleri
Table 2. Traditional uses and usage patterns of plants

Bitkinin Familyası	Bitkinin bilimsel adı,	Bitkinin yöresel adı	Toplayıcı no	Geofit tipi	Kullanım şekli	Kullanılan kısım	Kullanım amacı	Kullanım değeri (KD)	Literatür
Amaryllidaceae	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	Sirdım, sıra mara, sirke, fuveyme, pırasa	M. Balos 4336, 4532	soğan	Taze yaprakları çiğ veya kavru olarak yenir. Taze yaprakları otlu peynire de katılır. Tıbbi amaçlı olarak, taze yaprakları eklemelere ve idrar yollarında ve soğuk algınlığında kullanılır.	Yaprak	Gıda, tıbbi	0.59	Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019; Ayaz, 2020
	<i>A. armerioides</i> Boiss.	Sirka penir, sirik, fuveyme, mardınsoğanı	M. Balos 4353	soğan	Taze yaprakları otlu peynir yapımında kullanılmaktadır. Tıbbi olarak, yaprakları eklemelere ve idrar yollarına, ayrıca soğuk algınlığına kullanılır.	Yaprak, Soğan	Gıda, tıbbi	0.18	-
	<i>A. atroviolaceum</i> Boiss.	Sirka penir, sirik, fuveyme, liflikörmen	M. Balos 4335	soğan	Yaprakları pişirilerek ya da pilavın yanında çiğ tüketilir. Kavru olarak peynirli böreğe katılır. Otlu peynire katılır.	Yaprak	Gıda	0.18	-
	<i>A. dictyoprasum</i> C.A.Mey. ex Kunth	Sirke, süveyme, topoğan	M. Balos 4866	soğan	Taze yaprakları taze tüketilir. Kavru olarak peynirli börek yapımında kullanılır. Otlu peynire katılır. Tıbbi amaçlı olarak, taze yaprakları eklem, idrar yolları ve soğuk algınlığında kullanılır.	Soğan, yaprak	Gıda, tıbbi	0.065	-
	<i>A. kharputense</i> Freyn & Sint.	Sirdım, sirke, pıvaz, sirik, silovask, fuveyme, sir, bıssayla, soryaz, harputsoğanı	M. Balos 4808	soğan	Taze yaprakları bulgur pilavına, otlu peynire, tandır ekmeğinin hamuruna katılır, haşlanarak yumurta ile kavrulur. Soğanları hem taze yenir hem de yörede turşu, cacık ve patlıcan ezmesine katılır. Tıbbi amaçlı ise soğanı tansiyon düşürücü amaçlı dil altına konur. Taze yaprakları eklemelere ve idrar yollarında, ayrıca soğuk algınlığında kullanılır. Yöre çocukları ellerine desen yapmak amaçlı skapadan çıkan kırmızı bir sıvı ile renk maddesi elde ederler.	Tümü	Gıda, tıbbi, renk maddesi	0.59	Yeşil ve İnal, 2019; Ayaz, 2020
	<i>A. noëanum</i> Reut. ex Regel	Sirik, ekinsoğanı	M. Balos 4183	soğan	Taze yaprakları çiğ olarak yenebildiği gibi kavru olarak da börek yapımına katılır. Tıbbi amaçlı olarak, taze yaprakları eklemelere ve idrar yollarında, ayrıca soğuk algınlığında kullanılır.	Taze yaprakları	Gıda, tıbbi	0.081	Kılıç, 2019; Ayaz, 2020

	<i>A. rotundum</i> L.	Sirik, sirim, sirmi, delipirasa	<i>M. Balos</i> 4692	soğan	Taze iken yaprakları toplanarak yemeklerin yanında çiğ olarak tüketilir. Tıbbi amaçlı olarak, taze yaprakları eklemlere ve idrar yollarında, ayrıca soğuk algınlığında kullanılır.	Taze yaprakları, Soğan	Gıda, tıbbi	0.098	-
	<i>A. pustulosum</i> Boiss. & Hausskn.	Sirdım, sirim, sirik, beysوغان	<i>M. Balos</i> 4819	soğan	Taze yaprakları yenir, pilavın yanında çiğ olarak tüketilir, kavrulur peynirli böreğe katılır, ayrıca otlu peynir yapımında kullanılır.	Taze yaprakları	Gıda	0.098	-
	<i>A. vineale</i> L.	Sirdım, sirim, sirik, sirmo	<i>M. Balos</i> 4803	soğan	Taze yaprakları yenir, pilavın yanında çiğ olarak tüketilir, kavrulur peynirli böreğe katılır, ayrıca otlu peynir yapımında kullanılır.	Taze yaprakları	Gıda	0.098	-
	<i>A. wendelboanum</i> Kollmann	Sirdım, sirim, sirik, sirmo	<i>M. Balos</i> 4638	soğan	Taze yaprakları yenir, pilavın yanında çiğ olarak tüketilir, kavrulur peynirli böreğe katılır, ayrıca otlu peynir yapımında kullanılır.	Taze yaprakları	Gıda	0.098	-
	<i>Sternbergia clusiana</i> (Ker Gawl.) Ker Gawl. ex Spreng.	Nergiza payizi, verde tışrin, nergizeltışrin, nergiza navtırba, vargetgülü	<i>M. Balos</i> 4358	soğan	Mezarlıklarda süs amacıyla dikilir.	Tümü	Süs	0.131	-
	<i>S. vernalis</i> (Mill.) Gorer & J.H.Harvey	Nergiza payizi, sosın, kışnergisi	<i>M. Balos</i> 4397	soğan	Ev bahçeleri ve mezarlıklarda süs amacıyla ekilir.	Tümü	Süs	0.098	-
	<i>S. lutea</i> (L.) Ker Gawl. ex Spreng.	Nergiza payizi, sosın, karanergis	<i>M. Balos</i> 4398	soğan	Ev bahçeleri ve mezarlıklarda süs amacıyla ekilir.	Tümü	Süs	0.098	-
Apiaceae	<i>Bunium paucifolium</i> DC.	Ceviz il arz. güzê ardê	<i>M. Balos</i> 4510	yumru	Yumrusu çiğ olarak yenir.	Yumru	Gıda	0.098	Ayaz, 2020
Araceae	<i>Arum rupicola</i> var. <i>rupicola</i> Boiss.	Kardi, kardiyya, kardiya mezin, kırık mijo, zıbbıl rum, dağsorsalı	<i>M. Balos</i> 4634	yumru	Taze toplanan yapraklar sumakla beraber suda kaynatılır, suyu döküldükten sonra, içine bulgur, pirinç, kıyma ya da parça et konularak sarması yapılır. Kavurması için ise; yaprak sapları doğranır ve aynı işlem yapılır, soğanla kavrulur ve yenir. Çorba yapımı için; yaprak, körpe iken toplanır. Sumakla 30 dakika kaynatılır ya da suda 12 saat bekletildikten sonra suyu dökülür. Elde edilen ürün doğranarak içine soğan, bulgur, dövme buğday ya da pirinç konularak çorbası yapılır. Genellikle mevsiminde tüketilir bazen de köylerde dondurucuya konur kışın tüketilir. Karaciğer ve dalak için faydalı olduğu iddia edilmektedir. Dinc tuttuğuna, bitkiyi yedi defa yiyen kişiyi yılan soksa bile tesir etmediğine, güçlü	Yaprak,	Gıda, tıbbi	0.737	Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019; Kılıç, 2019; Ayaz, 2020

					bir bağışıklık sağladığına inanılmaktadır.				
	<i>A.rupicola</i> var. <i>virescens</i> (Stapf) P.C.Boyce	Kardi, kardiyya, kardiya mezin, kırık mijo, zıbbıl rum, dağsorsalı	<i>M. Balos</i> 4207	yumru	Taze toplanan yapraklar sumakla beraber suda kaynatılır, suyu döküldükten sonra, içine bulgur, pirinç, kıyma ya da parça et konularak sarması yapılır. Kavurması için ise; yaprak sapları doğranır ve aynı işlem yapılır, soğanla kavrulur ve yenir. Çorba yapımı için; yaprak, körpe iken toplanır. Sumakla 30 dakika kaynatılır ya da suda 12 saat bekletildikten sonra suyu dökülür. Elde edilen ürün doğranarak içine soğan, bulgur, dövme buğday ya da pirinç konularak çorbası yapılır. Genellikle mevsiminde tüketilir bazen de köylerde dondurucuya konur kışın tüketilir. Karaciğer ve dalak için faydalı olduğu iddia edilmektedir. Dinç tuttuğuna, bitkiyi yedi defa yiyen kişiyi yılan soksa bile tesir etmediğine, güçlü bir bağışıklık sağladığına inanılmaktadır.	Yaprak,	Gıda, tıbbi	0.737	-
	<i>Biarum carduchorum</i> (Schott) Engl.	Kerkaereba, kirkekuçuk, kırık mijo, kardiya reş, kırka sa, zıbbıl rum, kirke rum, kirke huço, kirke kelo, kirke elo, kardi	<i>M. Balos</i> 4898	yumru	Yaprakları sumakla kaynatılır, soğanla kavrulur ve yenir. Yumrusu boncuk şeklinde iplere dizilerek koçların boynuna süs amaçlı takılır. Spadiks denilen kısmı halk arasında kalem olarak isimlendirilir ve ayakkabıları siyaha boyamada kullanılır. Yumruları kirpi ve tilki tarafından yenir. Bitkiyi yemiş hayvanların etlerinin bölgede sırt ağrılarını giderdiğine inanılır.	Tümü	Gıda, tıbbi, süs	0.639	Kılıç, 2019; Ayaz, 2020
	<i>B. bovei</i> Blume	Kerkaereba, kirkekuçuk, kırık mijo, kardiya reş, kırka sa, zıbbıl rum, kirke rum, kirke huço, kirke kelo, kirke elo, kardi, Yılanpancarı	<i>M. Balos</i> 4929	yumru	Yaprakları sumakla kaynatılır, soğanla kavrulur ve yenir. Yumrusu boncuk şeklinde iplere dizilerek koçların boynuna süs amaçlı takılır. Spadiks denilen kısmı halk arasında kalem olarak isimlendirilir ve ayakkabıları siyaha boyamada kullanılır. Yumruları kirpi ve tilki tarafından yenir. Bitkiyi yemiş hayvanların etlerinin bölgede sırt ağrılarını giderdiğine inanılır	Tümü	Gıda, tıbbi, süs	0.491	-

	<i>B. aleppicum</i> J.Thiébaud	Kerkaereba, kirkekuçuk, kırık mjo, kardiya reş, kırka sa, zıbbıl rum, kirke rum, kirke huço, kirke kelo, kirke elo, kardi, Urfa yılanpancarı	<i>M. Balos</i> 4900	yumru	Yaprakları sumakla kaynatılır, soğanla kavrulur ve yenir. Yumrusu boncuk şeklinde iplere dizilerek koçların boynuna süs amaçlı takılır. Spadiks denilen kısmı halk arasında kalem olarak isimlendirilir ve ayakkabıları siyaha boyamada kullanılır. Yumruları kirpi ve tilki tarafından yenir. Bitkiyi yemiş hayvanların etlerinin bölgede sırt ağrılarını giderdiğine inanılır.	Tümü	Gıda, tıbbi, süs	0.491	-
	<i>Eminium intortum</i> (Banks & Sol.) Kuntze	Kırkasa, kardi, Kırık mjo, Gunke ıco, Zıbbıl rum, Kırke rum, Kirke huço, Kirke kelo, Kirke elo, Zımangolık, çarpık yılanbacağı	<i>M. Balos</i> 4561	yumru	Taze toplanan yapraklar sumakla beraber suda kaynatılır, suyu döküldükten sonra, içine bulgur, pirinç, kıyma ya da parça et konularak sarması yapılır. Kavurması için ise; yaprak sapları doğranır ve aynı işlem yapılır, soğanla kavrulur ve yenir. Çorba yapımı için; yaprak, körpe iken toplanır. Sumakla 30 dakika kaynatılır ya da suda 12 saat bekletildikten sonra suyu dökülür. Elde edilen ürün doğranarak içine soğan, bulgur, dövme buğday ya da pirinç konularak çorbası yapılır. Genellikle mevsiminde tüketilir bazen de köylerde dondurucuya konur kışın tüketilir. Karaciğer ve dalak için faydalı olduğu iddia edilmektedir. Dinç tuttuğuna, bitkiyi yedi defa yiyen kişiyi yılan soksa bile tesir etmediğine, güçlü bir bağışıklık sağladığına inanılmaktadır.	Yaprak	Gıda, tıbbi	0,022	-
	<i>E. spiculatum</i> (Blume) Schott	Gerdi, kırkasa, gunke ıco, kirke huço, kirke kelo, kirke elo, zımangolık, Yılanbacağı	<i>M. Balos</i> 4557	yumru	Taze toplanan yapraklar sumakla beraber suda kaynatılır, suyu döküldükten sonra, içine bulgur, pirinç, kıyma ya da parça et konularak sarması yapılır. Kavurması için ise; yaprak sapları doğranır ve aynı işlem yapılır, soğanla kavrulur ve yenir. Çorba yapımı için; yaprak, körpe iken toplanır. Sumakla 30 dakika kaynatılır ya da suda 12 saat bekletildikten sonra suyu dökülür. Elde edilen ürün doğranarak içine soğan, bulgur, dövme buğday ya da pirinç konularak çorbası yapılır. Genellikle mevsiminde tüketilir bazen de köylerde dondurucuya konur kışın tüketilir. Karaciğer ve dalak için faydalı olduğu iddia edilmektedir. Dinç tuttuğuna, bitkiyi yedi defa yiyen kişiyi	Yaprak	Gıda, tıbbi	0.491	Kılıç, 2019; Ayaz, 2020

					yılan soksa bile tesir etmediğine, güçlü bir bağışıklık sağladığına inanılmaktadır				
	<i>E. rauwolfii</i> var. <i>rauwolfii</i> (Blume) Schott	Gerdi, kirkasa, Gunke ıco, kirke huço, kirke kelo, kirke elo, zımangolık, Yılanbacağı	<i>M. Balos</i> 4456	yumru	Taze toplanan yapraklar sumakla beraber suda kaynatılır, suyu döküldükten sonra, içine bulgur, pirinç, kıyma ya da parça et konularak sarması yapılır. Kavurması için ise; yaprak sapları doğranır ve aynı işlem yapılır, soğanla kavrularak yenir. Çorba yapımı için; yaprak, körpe iken toplanır. Sumakla 30 dakika kaynatılır ya da suda 12 saat bekletildikten sonra suyu dökülür. Elde edilen ürün doğranarak içine soğan, bulgur, dövme buğday ya da pirinç konularak çorbası yapılır. Genellikle mevsiminde tüketilir bazen de köylerde dondurucuya konur kışın tüketilir. Karaciğer ve dalak için faydalı olduğu iddia edilmektedir. Dinç tuttuğuna, bitkiyi yedi defa yiyen kişiyi yılan soksa bile tesir etmediğine, güçlü bir bağışıklık sağladığına inanılmaktadır	Yaprak	Gıda, tıbbi	0.344	-
Asparagaceae	<i>Hyacinthella siirtensis</i> B.Mathew	Sümbülü cebel, siirtkopçası	<i>M. Balos</i> 4514	soğan	Güzel koku ve süs amacıyla kullanılır	Tümü	Süs, koku	0.098	-
	<i>Muscari discolor</i> Boiss. & Hausskn.	Sümbülü cebel, alacamüşkürüm	<i>M. Balos</i> 4663	soğan	Güzel koku ve süs amacıyla kullanılır	Tümü	Süs, koku	0.098	
	<i>Ornithogalum orthophyllum</i> Ten.	Serpısık, serspik, bayıryıldızı	<i>M. Balos</i> 4254	soğan	Yaprakları doğranır, haşlanır ve yumurta ile kavrulur.	Yaprak	Gıda	0.081	-
	<i>O. montanum</i> Cirillo	Serpısık, serspik, dağakyıldızı	<i>M. Balos</i> 4193	soğan	Yaprakları doğranır, haşlanır ve yumurta ile kavrulur.	Yaprak	Gıda	0.098	Ayaz, 2020
	<i>O. narbonense</i> L.	Serpısık, serspik, akbaldir	<i>M. Balos</i> 4313	soğan	Yaprakları doğranır, haşlanır ve yumurta ile kavrulur.	Yaprak	Gıda	0.098	
Asteraceae	<i>Scorzonera pseudolanata</i> Grossh.	Xılhilok, hılhilok, pırçık pire, hilok, hilonk, gizer, lovık, hınerek, hıyarul cebel, hirok, gızbelok, helhelok, halefrefo, keçimemesi	<i>M. Balos</i> 4184, 4243, 4400	yumru	Yaprakları taze iken yenir. Ispanak gibi soğanla kavrularak yemeği yapılır.	Tümü	Gıda	0.606	Yeşil ve İnal, 2019
	<i>S. phaeopappa</i> (Boiss.) Boiss.	Xılhilok, hılhilok, pırçık pire, hilok, hilonk, gizer, lovık, hınerek,	<i>M. Balos</i> 5128	yumru	Yaprakları taze iken yenir. Ispanak gibi soğanla kavrularak yemeği yapılır.	Yaprak	Gıda	0.737	-

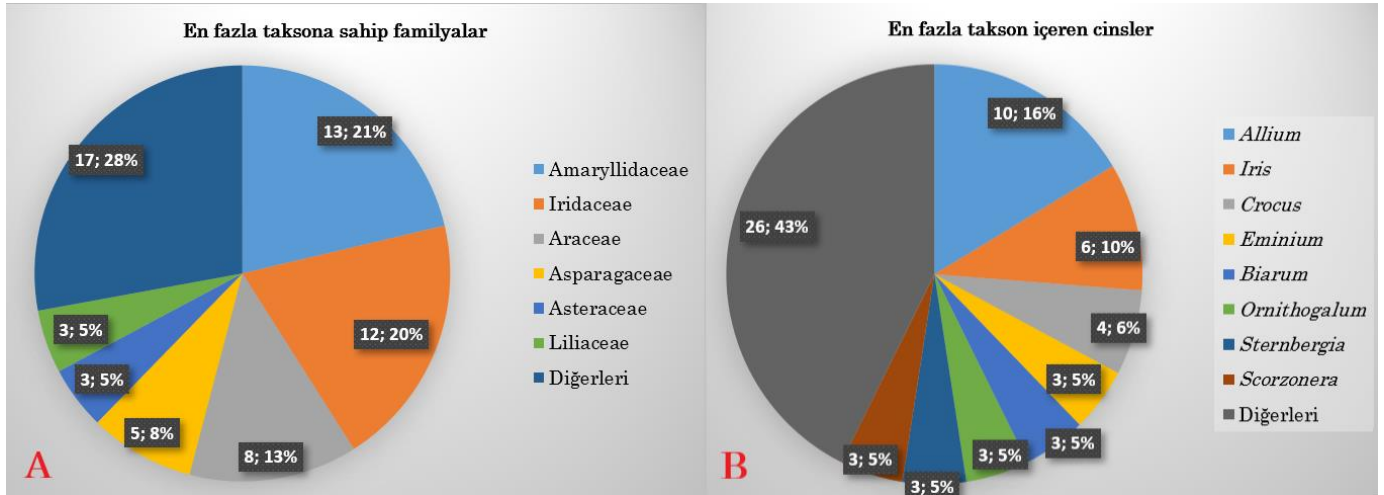
		hıyarul cebel, hirok, ğızbelok, helhelok, halefrefo,								
	<i>S. kotschy</i> Boiss.	Xılhilok, hılhllok, pırçıkı pire, hilok, hilonk, gizer, lovık, hınerek, hıyarul cebel, hirok, ğızbelok, helhelok, halefrefo,	<i>M. Balos</i> 5123	yumru	Yaprakları taze iken yenir. Ispanak gibi soğanla kavrularak yemeği yapılır.	Yaprak	Gıda	0.737	-	
Berberidaceae	<i>Bongardia chrysogonum</i> (L.) Spach	Tırşok, tırşı, turşoka keva, hammeyda, hummeyda, kançi, tatata ferce, çatlakotu	<i>M. Balos</i> 4154	yumru	Yaprakları ekşi tadında olup çiğ olarak yenilmektedir.	Yaprak	Gıda	0.213	-	
	<i>Leontice ewersmanni</i> Bunge	Çekçekok, aslankulağı	<i>M. Balos</i> 4516	yumru	Şeker hastalığı ve kadın hastalıklarında kullanılır. Sıcak suda bekletilerek içilir.	Topraküstü kısımları	Tıbbi	0.098	-	
Cucurbitaceae	<i>Bryonia multiflora</i> Boiss. & Heldr.	Gırzık rovi, ğerzık ruvi, sitemboye mara, yılan domatesi, rivrezk, gerzrovik, elemisk, rındıkerep, ülüngür	<i>M. Balos</i> 4740	rizom	Yaprakları taze iken soğan ve yumurta ile kavrularak ıspanak gibi yemeği yapılır. Zehirli olduğundan yaprakları ayıranda pişirilerek acılığı giderilerek yumurta ile kavrulmaktadır. Yaprakları sarma yapımında kullanılır. Beyaz yumrusu toz haline getirilerek şeker hastalığında kullanılır. Şeker hastalığında bir başka kullanımı ise yumrusu küçük dilimler haline getirilerek bir parçası dil altına konur. Bazen de yumrusu kaynatılarak elde edilen suyu şeker hastalığında kullanılıyor.	Yaprak, Yumru	Gıda, tıbbi	0.537	Yeşil ve İnal, 2019; Kılıç, 2019; Ayaz, 2020	
	<i>B. alba</i> L.	Gırzık rovi, ğerzık ruvi, sitemboye mara, yılan domatesi, rivrezk, gerzrovik, elemisk, rındıkerep, ülüngür	<i>M. Balos</i> 5169	rizom	Yaprakları taze iken soğan ve yumurta ile kavrularak ıspanak gibi yemeği yapılır. Zehirli olduğundan yaprakları ayıranda pişirilerek acılığı giderilerek yumurta ile kavrulmaktadır. Yaprakları sarma yapımında kullanılır. Beyaz yumrusu toz haline getirilerek şeker hastalığında kullanılır. Şeker hastalığında bir başka kullanımı ise yumrusu küçük dilimler haline getirilerek bir parçası dil altına konur. Bazen de yumrusu kaynatılarak elde	Topraküstü kısımları	Gıda, tıbbi	0.426	-	

					edilen suyu şeker hastalığında kullanılıyor.					
Colchicaceae	<i>Colchicum kotschyi</i> Boiss.	Araboşk, Pivoka payizi, Basatılhecel, çiçega payizi, gula payizi, acıçğdem	<i>M. Balos</i> 4878, 4902	korm	Yöre halkı tarafından zehirli bir bitki olarak bilinmektedir.	Topraküstü kısımları	Zehirli	0.393	-	
	<i>C. crocifolium</i> Boiss.	Araboşk, şakkel arap, basatıl hecel, ereboş, urfa mahrutu	<i>M. Balos</i> 4403	korm	Kormu zehirli bir bitki olduğu bilinmektedir. Kormu toksik olmasına rağmen çiğ olarak tüketilmektedir. Şeker hastalığına iyi geldiği iddia edilmektedir.	Korm	Zehirli, Tıbbi	0.245	-	
Dioscoraceae	<i>Dioscorea communis</i> L.	Darhellelek	<i>M. Balos</i> 5213	rizom	Yaprağı sarma yapımında kullanılır. Yaprakları lapa haline getirilerek romatizma ağrılarında kullanılır.	Yaprak	Gıda, tıbbi	0.180	Yeşil ve İnal, 2019	
Equisetaceae	<i>Equisetum ramosissimum</i> Desf.	Kırkilitotu	<i>M. Balos</i> 5211	rizom	Bitkinin topraküstü kısımları çay gibi demlenerek içilir. Zayıflamada kullanılır.	Topraküstü kısımları	Tıbbi	0.049	-	
Gentianaceae	<i>Gentiana olivieri</i> Griseb.	Kulilka esker, korku otu	<i>M. Balos</i> 5193	rizom	Yöre halkı tarafından toplanmakta ve bitki çayı olarak içilmektedir. Altını ıslatan çocuklara bitki çayı olarak tedavi amaçlı içirilmektedir.	Topraküstü kısımları	Gıda, Tıbbi	0.032	-	
Geraniaceae	<i>Geranium tuberosum</i> L.	Seve erde (yer elması), emoreşk, penirok, güze bın erdan, güze eraba, hummeyda, yer cevizi, çakmuz	<i>M. Balos</i> 4297	yumru	Taze yumrusu çiğ olarak yenilmektedir.	Yumru	Gıda	0.196	Ayaz, 2020	
	<i>G. libanoticum</i> Schenk.	Seve erde (yer elması), emoreşk, penirok, güze bın erdan, güze eraba, hummeyda, yer cevizi, çakmuz	<i>M. Balos</i> 5101	yumru	Taze yumrusu çiğ olarak yenilmektedir.	Yumru	Gıda	0.196	-	
Iridaceae	<i>Crocus musagecitii</i> Erol & Yıldırım	Pivoke keva, pivotk, pivoka mere, hulhuleyyetilrivan, çoban çiğdemi, kulilka keva, musageçit çiğdemi	<i>M. Balos</i> 4500	korm	Taze kormu yöre halkı tarafından yenir. Çiçekleri bitki çayı olarak içilmektedir.	Korm, çiçek	Gıda	0.147	-	
	<i>C. leichtlinii</i> (Dewar) Bowles	Bivok, hulhuleyye, hulhuleyyetil rai (raven), çoban çiğdemi, pivoka keva, pivoka mara,	<i>M. Balos</i> 4431	korm	Taze kormu yöre halkı tarafından yenir. Çiçekleri bitki çayı olarak içilmektedir.	Korm, çiçek	Gıda	0.229	Kılıç, 2019	

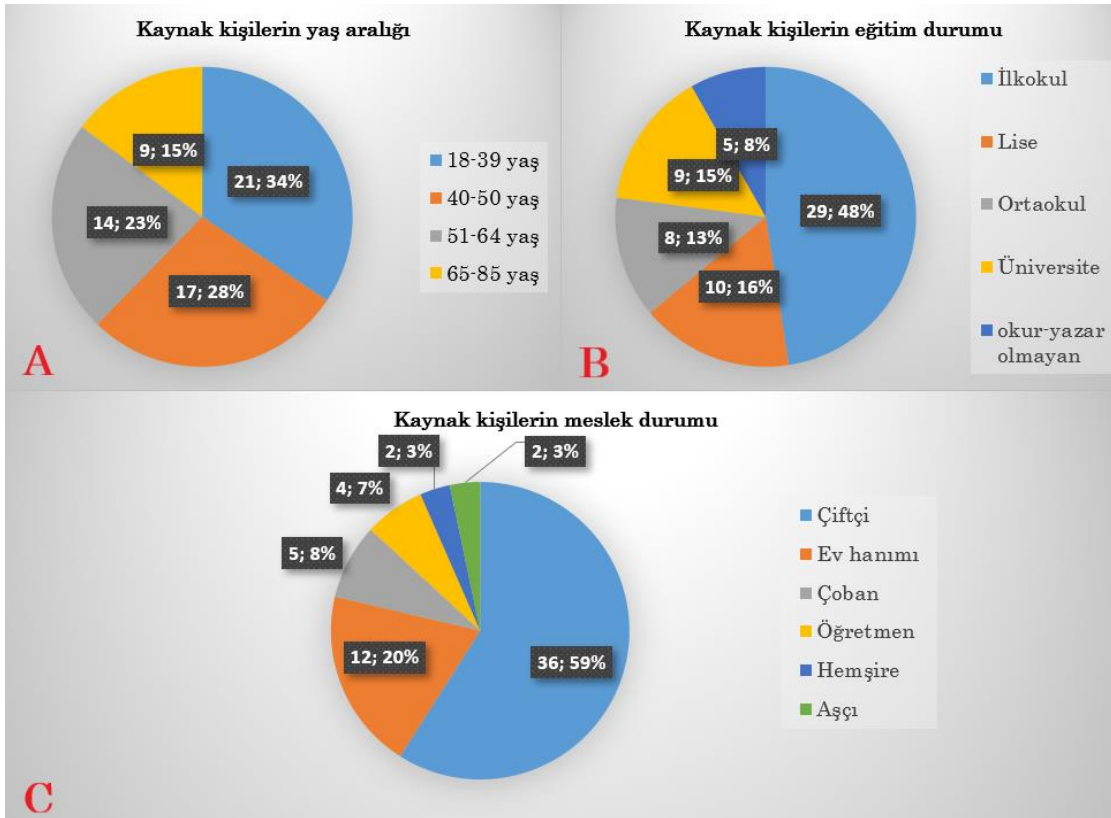
		mardinçiğdemi							
	<i>C. cancellatus</i> subsp. <i>damascenus</i> (Herb.) B.Mathew	Pivoka xarına, zerzeng, herusk, hulhuleyyetil ekl, hpindok, hivazok, hivaza herami, pivitk, pivoka pelnehş, dekneşşeyh, hulhuleyye, Pivok	<i>M. Balos</i> 4924, 4917	korm	Taze kormu yöre halkı tarafından yenir. Çiçekleri bitki çayı olarak içilmektedir.	Korm, çiçek	Gıda	0.573	Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019; Kılıç, 2019; Ayaz, 2020
	<i>C. pallasii</i> subsp. <i>turcicus</i> B.Mathew	hulhuleyye, pivoka hespa, pivoka mara, çitvan	<i>M. Balos</i> 4924	korm	Taze kormu yöre halkı tarafından yenir. Çiçekleri bitki çayı olarak içilmektedir.	Korm, çiçek	Gıda	0.229	Yeşil ve İnal, 2019
	<i>Gladiolus atroviolaceus</i> Boiss.	Zengilok, kulilka esker, mijil, Kıraçsüseni	<i>M. Balos</i> 4293	korm	Evlerde süs bitkisi olarak kullanılır.	Topraküstü kısımlar	Süs	0.262	-
	<i>G. kotschyanus</i> Boiss.	Zengilok, kulilka esker, mijil, çayırkılıçotu	<i>M. Balos</i> 4651	korm	Evlerde süs bitkisi olarak kullanılır.	Topraküstü kısımlar	Süs	0.196	-
	<i>Iris gatesii</i> Foster	Süsen, sosın, susın, bırğızleyye, zibak, sasonkurtkulağı	<i>M. Balos</i> 4610	rizom	Güzel kokusu ve gösterişli çiçeklerinden dolayı mezarlıklara süs bitkisi olarak dikilir.	Tümü	Süs	0.278	-
	<i>I. persica</i> L.	Bılbıza mıha, bılbızeka meşini, kandil, miha spiya, bılbızeka mıha, bırğızleyye, binezezk, buzala	<i>M. Balos</i> 4156	soğan	Çiçeği çiğ olarak yenir.	Çiçek	Gıda	0.622	Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019
	<i>I. reticulata</i> var. <i>bakeriana</i> (Foster) B.Mathew & Wendelbo	Bızbızek, bılbıza bızına, bılbızeka bızına, pırpızek, kandil, bılbızeka bızına, bırğızleyye, binezezk, buzala	<i>M. Balos</i> 5473, 4476, 4437	soğan	Çiçeği çiğ olarak yenir.	Çiçek	Gıda	0.524	Yeşil ve ark., 2019; Akgül ve ark., 2018; Ayaz, 2020
	<i>I. reticulata</i> var. <i>reticulata</i> M.Bieb.	Bızbızek, pırpızek, bılbızeka hemri, bırğızleyye, karakörpeze	<i>M. Balos</i> 4105	soğan	Çiçeği çiğ olarak yenir.	Çiçek	Gıda	0.213	-

	<i>I. reticulata</i> var. <i>sophenensis</i> Foster	Bizbizek, birğizleyye, pırpızek, pılbızeka hemri, pırpızek	<i>M. Balos</i> 4492	soğan	Çiçeği çiğ olarak yenir.	Çiçek	Gıda	0.196	-
	* <i>Iris × germanica</i> L.	Süsen, sosım, susım, birğizleyye, zibak, göksüsen	<i>M. Balos</i> 5573	rizom	Güzel kokusu ve gösterişli çiçeklerinden dolayı mezarlıklara süs bitkisi olarak dikilir.	Tümü	Süs	0.278	-
Liliaceae	<i>Gagea juliae</i> Pascher	Pivaza baaci, sarıyıldız	<i>M. Balos</i> 4535	soğan	Soğan gibi kavrularak yemeği yapılır.	Topraküstü kısımları	Gıda	0.081	-
	<i>G. villosa</i> (M.Bieb.) Sweet	Şınerek, sarıyıldız	<i>M. Balos</i> 4496	soğan	Kormu çiğ olarak yenir.	Korm	Gıda	0.081	Yeşil ve ark., 2019
	<i>Fritillaria persica</i> L.	Terslale	<i>M. Balos</i> 5052	soğan	Süs bitkisi olarak kullanılır.	Tümü	Süs	0.163	-
Ixioliriaceae	<i>Ixiolirion tataricum</i> var. <i>tataricum</i> (Pall.) Schult. & Schult.f.	Hıyarok, hıyarelcebel, köpekotu	<i>M. Balos</i> 4302	soğan	Çiçekleri çiğ olarak yenir.	Çiçek	Gıda	0.295	Akgül ve ark., 2018
Poaceae	<i>Hordeum bulbosum</i> L.	Sivanok, boncukarpa	<i>M. Balos</i> 5140	soğan	Soğanı çiğ olarak yenir.	Soğan	Gıda	0.295	Kılıç, 2019; Ayaz, 2020
Polygonaceae	<i>Rumex tuberosus</i> subsp. <i>contractus</i> Rech.	Tırşoka ga, tırşok	<i>M. Balos</i> 5158	yumru	Yaprakları çiğ olarak yenir.	Yaprak	Gıda	0.295	Kılıç, 2019; Ayaz, 2020
Ranunculaceae	<i>Anemone coronaria</i> L.	Gangılok, gülmirişk, gangılka bahari, manisalâlesi	<i>M. Balos</i> 4504·b	rizom	Süs bitkisi olarak kullanılır.	Tümü	Süs	0.344	-
	<i>Ranunculus asiaticus</i> L.	Gangılok, gelincik, kulilka hachaco, şakayıklâlesi	<i>M. Balos</i> 4199	rizom	Süs bitkisi olarak kullanılır.	Tümü	Süs	0.180	-

Şekil 5. Araştırma alanında en fazla taksona sahip, A: Familyaların ve B: Cinslerin diyagramları
Figure 5. Diagrams of A: Families and B: Genus with the most taxa in the research area

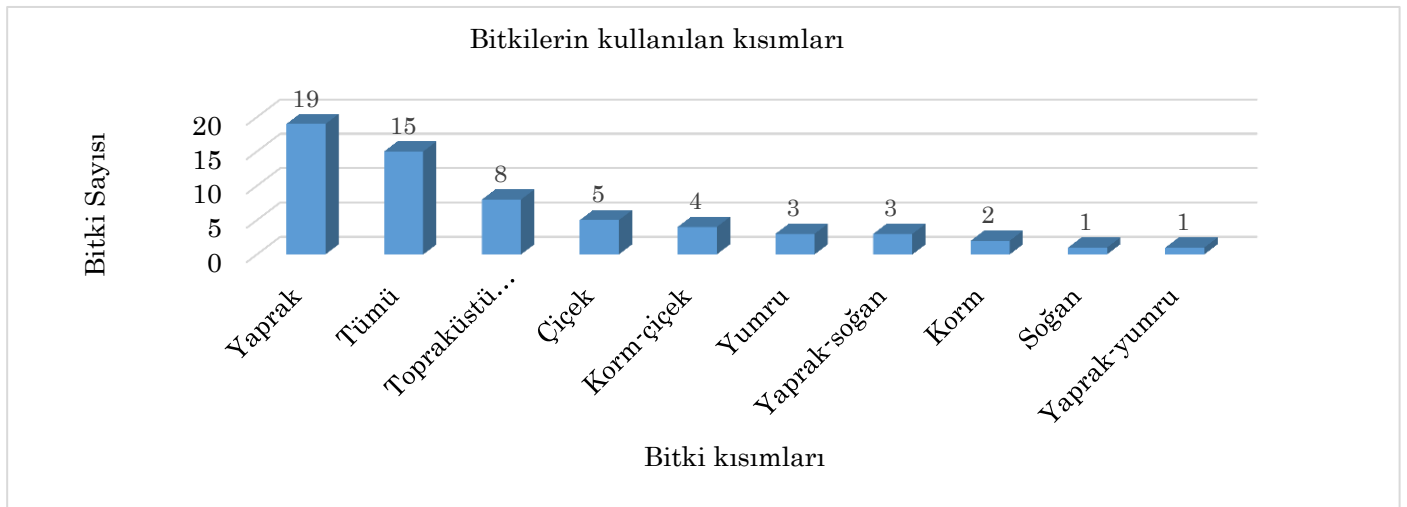
Şekil 6. Araştırma alanındaki kaynak kişilerin, A: Yaş dağılımları, B: Eğitim durumları, C: Meslek durumları
Figure 6. Informants in the research area, A: Age distribution, B: Educational status, C: Occupational status

Kaynak kişilerin eğitim durumları okur-yazar olmayan, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite olarak ayrılmıştır. Kaynak kişilerin eğitim durumları incelendiğinde; %48'ini (29 kişi) ilkokul mezunu, %16'sını (10 kişi) lise mezunu ve %13'ünü de (8 kişi) Ortaokul mezunu oluşturmaktadır (Şekil 6B).

Araştırma alanındaki kaynak kişilerin meslek durumları incelendiğinde; çiftçiler %59 (36 kişi), ev hanımları %20 (12 kişi), Çoban %8 (5 kişi), öğretmen

%7 (4 kişi), hemşire %3 (2 kişi) ve aşçı %3 (2 kişi) oranında tespit edilmiştir (Şekil 6C).

Bitkilerin en çok kullanılan kısımları %31 (19 adet) oranı ile yaprak olarak belirlenmiştir. Daha sonra kullanım sıklığı olarak bitkinin tümü %25 (15 adet), topraküstü kısımları %13 (8 adet), çiçek %8 (5 adet), korm-çiçek %6 (4 adet), yumru %5 (3 adet), yaprak-soğan %5 (3 adet), korm %3 (2), soğan %2 (1), yaprak-yumru %2 (1) şeklindedir (Şekil 7).

Şekil 7. Etnobotanikte değerlendirilen bitkilerin kullanılan kısımları
Figure 7. Distribution of plants evaluated in ethnobotany according to the parts used

Etnobotanik özellikleri belirlenen 61 taksona ait bitkilerin kullanım amaçları ve kullanım biçimleri; gıda %44 (27 adet), gıda-tıbbi %23 (14 adet), süs %16 (10 adet), gıda-süs %5 (2 adet), koku-süs %3 (2 adet), gıda-tıbbi-boyar madde %1 (1), zehirli %1 (1 adet), zehirli-tıbbi %1 (1 adet) 'dir. Gıda olarak kullanılan bitkileri toplam sayısı 45, tıbbi olarak kullanılan bitkileri toplam sayısı 17 ve süs olarak kullanılan bitkilerin toplam sayısı 15'dir (Şekil 8).

Kullanım değeri (KD) bakımından en fazla kullanım *Arum rupicola* var. *rupicola* (0.737), *A. rupicola* var. *virescens* (0.737), *Scorzonera kotschyi* (0.737) ve *S. phaeopappa* (0.737) olarak belirlenmiştir. Kullanım değeri en düşük olan *Eminium intortum* (0.022) ve *Gentiana olivieri* (0.032) (Tablo 2)'dir.

Çalışmanın diğer araştırmalarla karşılaştırılması Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3'te görüldüğü gibi bu araştırmada geofit kullanım verilerinin daha fazla olması hem bölgenin geofitleri üzerinde spesifik bir çalışma olması hem de bitki kullanım kültürünün daha fazla olduğunun bir göstergesidir. Bölgede geofitlerin etnobotanigi üzerinde bu çalışma ilk kez detaylı olması hasebiyle yakın civarda yapılan diğer genel etnobotanik araştırmalara göre geofitlerin kullanımının daha fazla olması beklenen bir durumdur. Bu araştırmaya en yakın veriler Ayaz (2020) tarafından yapılan çalışmadır. Adı geçen çalışmada 18 geofitin etnobotanik özelliği ortaya konulmuştur. Yeşil ve İnal (2019) ile Kılıç (2019)'ın çalışmalarında ise geofit kullanım sayıları 16 takson olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmaya paralellik gösteren ve ortak yaygın kullanımı olan geofit taksonlar ise; *Allium ampeloprasum*, *A. kharputense*, *Allium noeanum*, *Allium wendelboanum*, *Arum rupicola*, *Biarum carduchorum*, *Bryonia alba*, *Bunium paucifolium*,

Crocus cancellatus subsp. *damascenus*, *Crocus leichtlinii*, *Dioscorea communis*, *Eminium spiculatum*, *Gagea villosa*, *Geranium tuberosum*, *Hordeum bulbosum*, *Iris persica*, *I. reticulata*, *Ixiolirion tataricum*, *Ornithogalum montanum*, *Rumex tuberosus* ve *Scorzonera pseudolanata* (Akgül ve ark., 2018; Yeşil ve ark., 2019; Yeşil ve İnal, 2019; Ayaz, 2020)'dir.

Bölgede yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırma yapıldığında bu çalışmada; *Allium armerioides*, *A. atrvviolaceum*, *A. dictyoprasum*, *A. rotundum*, *A. vineale*, *A. pustulosum*, *Sternbergia clusiana*, *S. vernalis*, *S. lutea*, *Biarum bovei*, *B. aleppicum*, *Eminium intortum*, *E. rauwolfii* var. *rauwolfii*, *Hyacinthella siirtensis*, *Ornithogalum orthophyllum*, *Scorzonera phaeopappa*, *Leontice ewersmanni*, *Colchicum kotschyi*, *C. crocifolium*, *Equisetum ramosissimum*, *Geranium libanoticum*, *Crocus musagecitii*, *Iris reticulata* var. *sophenensis*, *Gagea juliae* ve *Ranunculus asiaticus* taksonlarının kullanımı ilk kez ortaya konmuştur (Tablo 2).

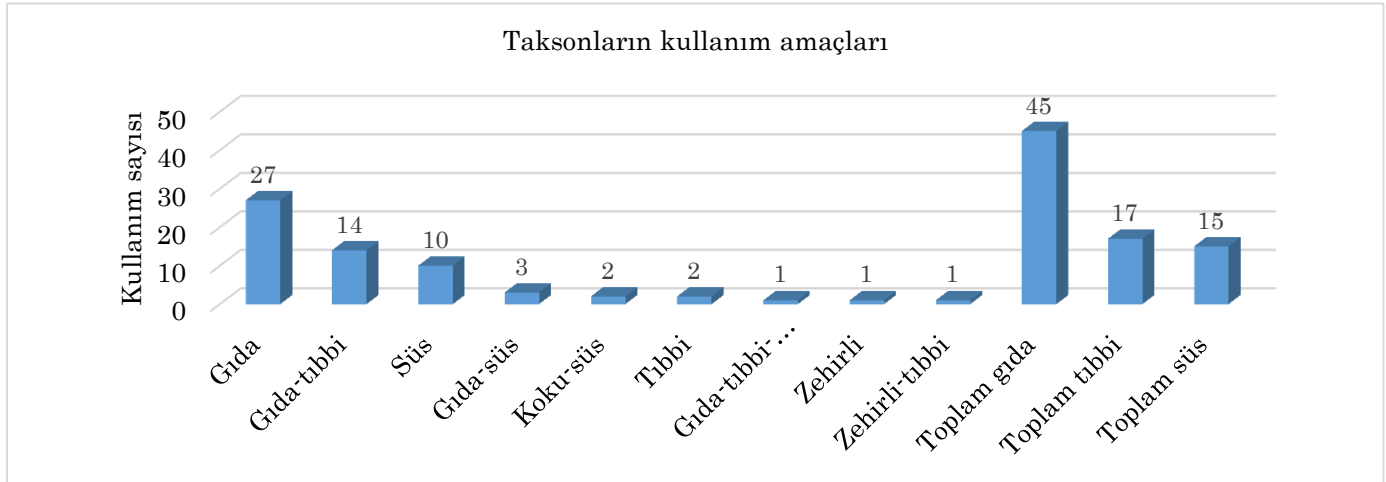
Bölgede yapılan araştırmada bazı taksonların tıbbi kullanımının yaygın olduğu görülmüştür. Örneğin *Allium kharputense* türünün soğanı tansiyon düşürücü, *A. armerioides* ve *A. ampeloprasum* türlerinin taze yapraklarının eklem ağrılarını dindirici ve *Arum rupicola* türünün yapraklarından elde edilen çorbanın bağışıklık sistemini kuvvetlendirici olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Bryonia* cinsine ait türlerin yumrusunun kaynatılarak şeker hastalığında tedavi amaçlı olarak sıkça kullanıldığı görülmüştür. Buna paralel olarak kullanım sırasında zehirlenme vakalarına sıkça rastlanmaktadır.

Bu çalışmada tespit edilen endemik taksonlar; *Allium armerioides*, *A. wendelboanum*, *Arum rupicola* var.

rupicola, *Bellevalia pseudolongipes*, *Crocus leichtlinii*, *C. musagecitii*, *Hyacinthella siirtensis*, *Iris reticulata* var. *sophenensis* ve *Muscari discolor*'dur.

Sonuç olarak, bu çalışmada geofitlerin yöre halkı

tarafından farklı amaçlar için kullanıldığı, genellikle süs, gıda ve tıbbi olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir. Bu araştırmanın etnobotanik bilgi birikimine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Şekil 8. Taksonların etnobotanik açıdan yöresel kullanım amaçları

Figure 8. Local uses of taxa in terms of ethnobotany

Çizelge 3. Çalışmanın diğer araştırmalarla karşılaştırılması

Table 3. Comparison of study with other studies

	Bu araştırma	Akgül ve ark. (2018)	Yeşil ve ark. (2019)	Yeşil ve İnal (2019)	Kılıç (2019)	Ayaz (2020)
Geofit Familya sayısı	18	3	6	8	11	11
Geofit Cins sayısı	28	4	7	9	13	14
Çalışmadaki takson sayısı	61	92	74	86	255	117
Etnobotanik özelliği olan Geofit takson sayısı	61	4	11	16	16	18

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK-120Z165) ve Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü (HÜBAP-19098) tarafından finanse edilmiştir. Bilgilerini bizimle paylaşan yöre halkına, maddi destek sağlayan TÜBİTAK ve HÜBAP'a teşekkür ederiz. Bu çalışma doktora tez çalışmasının bir kısmından üretilmiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları, aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKLAR

Akan H, Eker İ, Balos MM 2005. Şanlıurfa'nın Nadide Çiçekleri-Geofitler. The Rare Plants of Şanlıurfa-Geophytes. Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 96s.
Akgül A, Şenol SG, Yıldırım H, Seçmen O, Doğan Y

2018. An Ethnobotanical Study in Midyat (Turkey), a City on the Silk Road Where Cultures Meet. Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine 14(1): 12.

Avcu C, Selvi S, Satıl F 2016. Katran Dağı (Bayramiç/Çanakale) ve Çevresinde Yayılış Gösteren Geofit Bitkiler ve Ekolojik Özellikleri. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(3):9-16.

Babacan EY, Eker İ 2017. Munzur Vadisi Tunceli ve Yakın Çevresinin Geofit Florası. Bağbahçe Bilim Dergisi, 4(1):31-49.

Başköşe İ, Paksoy MY, Selvi S 2013. Geophytic Plants Around The Akkaya Dam Lake Niğde-Turkey. Acta Horticulturae (ISHS), 1002:43-47.

Arasan Ş 2014. Savur (Mardin) Yöresinde Halk Hekimliğinde Kullanılan Bitkiler ve Kullanım Alanları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 328s.

Ayaz N 2020. Mardin İlinde Yeniden Yabancı Bitkiler. Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 203s.

- Aydın M 2019. Kentsel Planlamada Ekonomik Rant Politikaları Üzerine Bir Deneme: Mardin Örneği. Mardin Artuklu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 139s.
- Balick MJ, Cox PA, Plants P 1996. Culture: the Science of Ethnobotany. Scientific American Library, New York, p228.
- Çeneli İ, Selvi S 2019. Balaban Dağı (Balıkesir/Dursunbey, Türkiye) ve Çevresinde Yayılış Gösteren Geofit Bitkiler ve Ekolojik Özellikleri. Bağbahçe Bilim Dergisi, 6(3):41-55.
- Davis PH (ed.) 1965-1985. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. vol. 1-9. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Davis P, Miller R 1988. Flora of Turkey, Volume 10 (Vol. 1). Edinburgh University Press.
- De Albuquerque UP, Farias Paiva de Lucena R 2005. Can Apparency Affect the Use of Plants by Local People in Tropical Forests?. Interciencia 30(8): 506-510.
- Demir Y 2010. A Critical Look at the Role of the Planning Legislations in Sustaining the Authenticity of Traditional Settlements: Akyaka and Mardin Cases. In International Planning History Society Congress 12-15 July 2010, İstanbul.
- Demir SC, Eker İ 2015. Petaloid Monocotyledonous Flora of Bolu Province, Including Annotations on Critical Petaloid Geophytes of Turkey. Pegem Akademi, Ankara, 80 p.
- Demirci Kayıran S, Özhatay N 2020. The Ethnobotany, Systematics and Morphological Studies of the Genus *Ornithogalum* that Naturally Grows in Kahramanmaraş province of Southern Turkey. EMU Journal of Pharmaceutical Sciences 3(3): 182-193. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/emujpharmsci/issue/60271/823425>
- Demirci Kayıran S, Özkan EE 2017. The Ethnobotanical Uses of Hyacinthaceae Species Growing in Turkey and a Review of Pharmacological Activities. Indian Journal of Traditional Knowledge (IJTK) 16(2): 243-250.
- Eker İ, Babaç MT, Koyuncu M 2014. Revision of the Genus *Tulipa* L. (Liliaceae) in Turkey. Phytotaxa 157(1): 001-112.
- Ekim T, Koyuncu M, Vural M, Duman H, Aytaç Z, Adıgüzel N 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı. Red Data Book of Turkish Plants. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Ankara, 246s.
- Ekim T, Koyuncu M, Güner A, Erik S, Yıldız B, Vural M 1991. Türkiye'nin Ekonomik Değer Taşıyan Geofitleri Üzerinde Taksonomik ve Ekolojik Araştırmalar. T.C. Tarım ve Orman Köyişleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, İşletme ve Pazarlama Dairesi Başkanlığı, 111s.
- Eksik C 2020. Mardin ili Artuklu, Ömerli ve Yeşilli İlçelerinin Bazı Köylerinde Etnobotanik Çalışma. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 220s.
- Ekşi G 2012. Türkiye'de *Allium* L. cinsine ait (Sect. *Allium*) endemik türler üzerinde morfolojik ve etnobotanik bir çalışma. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 171s.
- Eroğlu H, 2020. Türkiye'de yayılış gösteren *Muscari* mill. (Asparagaceae) cinsi taksonlarına ait morfoloji, palinoloji ve tohum yüzeyi araştırmaları. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim Dalı, Doktora tezi, 541s.
- Ertuğ F 2014. Etnobotanik. Resimli Türkiye Florası. 1: 318-344.
- Ertuğ ZF 2005. Ethnobotany: At the junction of the continents and the disciples. Proceeding of the IVth international congress of ethnobotany (ICEB 2005) 21-26 August 2005, İstanbul-Turkey.
- Fırat M, Karavelioğulları FA, Aziret A 2015. Doğu Anadolu'nun (Türkiye) Geofitleri. Manas Journal of Agriculture Veterinary and Life Sciences 5(1): 38-53.
- Fritsch RM, Abbasi M 2013. A taxonomic review of *Allium* subg. *Melanocrommyum* in Iran. Gatersleben: IPK.
- Genç İ 2010. Türkiye'de *Allium* L. cinsi, *Melanocrommyum* seksiyonuna ait taksonlar üzerinde taksonomik araştırmalar. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim Dalı, Doktora tezi. 266s.
- Güner A, Özhatay N, Ekim T, Başer KHC (editors) (2000). Flora of Turkey and the East Aegean Islands (Suppl. 2), Vol. 11. Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.
- Güner A, Aslan S, Ekim T, Vural M, Babaç MT (edlr.) 2012. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler). Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmalar Derneği Yayını 1, İstanbul, 1290s.
- Güner A, Kandemir A, Menemen Y, Yıldırım H, Aslan S, Ekşi G, Güner I, Çimen AÖ (edlr.) 2018. Resimli Türkiye Florası-2. ANG Vakfı Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul, 1054s.
- Kılıç M 2019. Artuklu (Mardin) Yöresinde Yetişen Bitkiler Üzerine Etnobotanik Bir Araştırma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Ana Bilim Dalı, Doktora tezi, 524s.
- Kılıç M, Yıldız K, Kılıç FM 2020. Traditional uses of medicinal plants in Artuklu, Turkey. Human Ecology 48(5): 619-632.
- Koçyiğit, M 2010. Türkiye'de *Allium* L. cinsi *Codonoprasum* seksiyonuna ait taksonlar üzerine taksonomik araştırmalar. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim Dalı, Doktora tezi, 403 s. İstanbul.
- Mercan Ç, Arpağ S 2020. Coğrafi Bilgi Sistem Analizleri Kullanılarak Toprak ve Arazi Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Türkiye, Mardin İli Arazisi. Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi

- 7(1): 23-33.
- Özer Z, Elibüyük EA, Önen H, Tekelioğlu O 2004. Yabancı Otların Beslenmede ve Sağlıkta Rolü (Ed. Toygar, K., 2004. Otların Beslenmede ve Sağlıkta Rolü). Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara.
- Post GE, Dinsmore JE 1933. Flora of Syria. Palestine and Sinai. vol. 2. Beirut: American Press.
- Rechinger KH 1990. Flora Iranica. vol. 165. Graz: Akademische Druck-u-Verlagsanstalt.
- Sadıkoglu N 1998. Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 75s.
- Sargın SA, Selvi S, Akçiçek E 2013. Alaşehir (Manisa) ve Çevresinde Yetişen Bazı Geofitlerin Etnobotanik Açısından İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 29(2): 170-178.
- Seyidoğlu N. 2009. Bazı Doğal Geofitlerin Peyzaj Düzenlemelerinde Kullanımı ve Üretimi Üzerine Araştırmalar. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 364s.
- Tekşen M, Erkul, S.K. 2015. The synopsis of the genus *Gagea* (Liliaceae) in Turkey. Phytotaxa 230(2): 101-129.
- Townsend CC, Guest E. 1985. Flora of Iraq. vol. 8. Baghdad: Ministry of Agriculture and Agrarian Reform.
- Trotter RT, Logan, MH. 2019. Informant Consensus: a New Approach for Identifying Potentially Effective Medicinal Plants. In Plants in Indigenous Medicine & Diet 91-112.
- Uysal T, Demirelma H, Tugay O, Dural H, Ertuğrul K 2014. Türkiye *Ornithogalum* L. (Hyacinthaceae) Cinsinin Revizyonu. TÜBİTAK Projesi 110T948, 360s.
- Yeşil Y, Çelik M, Yılmaz B 2019. Wild Edible Plants in Yeşilli (Mardin-Turkey), a multicultural area. Journal of ethnobiology and ethnomedicine 15(1): 52.
- Yeşil Y, İnal İ. 2019. Traditional Knowledge of Wild Edible Plants in Hasankeyf (Batman Province, Turkey). Acta Soc Bot Pol 88(3): 3633.
- Yeşil Y. İnal, İ 2021. Ethnomedicinal Plants of Hasankeyf (Batman-Turkey). Frontiers in Pharmacology 11: 2511.
- Yıldırım MU, Sarıhan EO, Khawar KM 2021. Ethnobotanical Uses of Roots of Various Plant Species in Turkey [Online First]. IntechOpen, DOI: 10.5772/intechopen.97418. Available from: <https://www.intechopen.com/online-first/76479>.